

Fragment de la pintura "El sometent del Bruc", de Ramon Martí i Alsina

LA REVOLUCIONÀRIA JUNTA IGUALADINA DE 1808-1809

M. RITA MARIMON I LLUCIÀ

INTRODUCCIÓ

Ha estat el nostre il·lustre compatriota i eminent historiador Dr. Joan Mercader qui ha posat en evidència una de les mancances dels nombrosos estudis que s'han fet sobre la guerra del Francès: la investigació sobre les formes d'organització de la lluita dels qui s'enfrontaren als francesos, principalment sobre el paper de les Juntes locals i provincials. El Dr. Mercader creu, a més a més, que des de l'òptica catalana han estat sobrevalorats els projectes catalanitzadors de Napoleó durant l'etapa que Catalunya va estar annexionada a França (febrer de 1812) i que no s'ha tingut en compte l'actuació d'aquestes Juntes que, en aquells moments, i com a conseqüència de la fallida de l'organització de govern, gaudien d'una gran dosi d'autogovern que els permetia expressar algunes de les aspiracions i necessitats de la societat catalana d'aquells temps.

Que la guerra del Francès de 1808 a 1814 va tenir, simultàniament al caràcter patriòtic, un component popular i revolucionari molt fort i que va representar l'inici a Espanya de la fi de l'Antic Règim, és considerat un fet inqüestionable per la quasi totalitat de la historiografia catalana actual. La invasió francesa de 1808 va posar en evidència la fragilitat del sistema polític instaurat per la Nova Planta borbònica, i els plantejaments per substituir-lo van prendre un caire profundament revolucionari que la mateixa dinàmica de la guerra propicià.

Abans de marxar cap a França i humiliar-se de forma iniqua davant Napoleó, Ferran VII havia deixat una Junta de Govern presidida pel seu germà, l'infant don Antonio. Els membres d'aquesta Junta no gosen a enfrontar-se a l'emperador francès, se sotmeten sense problemes a la seva autoritat i, després de posar-se sota les ordres de Murat, demanen que es consideri Josep I com a rei d'Espanya pel fet de ser de la "*rama principal de una familia destinada por el cielo para reinar*".¹ Aquesta Junta s'anà extingint sense pena ni glòria perquè les seves decisions de col·laboració amb els francesos no van ser acceptades per la majoria del poble, i l'altre òrgan de govern que hi havia, el Consell de Castella, s'inhibí de la responsabilitat política amb l'excusa que no podia abandonar Madrid.

L'absència del monarca, unida a la defecció dels càrrecs dirigits i de les classes privilegiades,²

1. Paraules extretes de la proclama que, a principis de maig, el capità general i governador de Catalunya, Don José d'Espeleta, envià a tots els ajuntaments de Catalunya fent saber que s'havia restituit el tron a Carles IV i demanant de forma inequívoca tota la col·laboració amb l'exèrcit francès, afegint-hi que "*solo la amistad del gran Napoleón, su aliado, puede salvar a España y labrar su prosperidad*." A.H.C.I., A.M.I.: Registre 1808-1809.

2. Diu Espoz y Mina: "*No apareció en Navarra, alzando la bandera de la resistencia contra los franceses ningún hombre de las clases de títulos, mayorazgos o de riqueza (...); en todo el tiempo que duró la guerra no se presentó en aquellos campos ningún individuo que perteneciese a estas altas y privilegiadas familias*." (F. Espoz, *Memorias*. Citat per Josep FONTANA a *La crisis del antiguo régimen* (1808-1833), Barcelona: 1979, p. 66).

van fer que el poble comencés a reclamar protagonisme i es formés una nova consciència social que exigia un major protagonisme de les classes populars. Des del mes d'abril d'aquell any 1808 es comencen a multiplicar per tot el país revoltes amb un component revolucionari molt important, ja que no aniran solament contra els francesos, sinó també contra els recaptadors d'impostos, contra els usurers, contra les autoritats, contra els rics. A partir de maig-juny la situació havia esdevingut clarament revolucionària: no solament es refusaven les autoritats establertes, sinó també el pagament de drets senyorials, censos... “*No tenim Rei, doncs no cal que paguem*”, deien els de Falset.

Els contemporanis dels fets tenien molt clar aquest protagonisme del poble en la lluita contra els francesos. En un fragment d'una conversa entre dos pagesos catalans de l'any 1812 trobem, entre d'altres, les observacions següents: “*Vols que et digui la veritat: los sastres, los sabatés, los pagesos i altres semblants, sense haver manat pobles y sense ser entesos, son los qui nos han salvat. Quins savis y entesos del món podien fer lo que aquestos han fet?. Ells declararen la guerra als gabatgs, sense aixins, sens ordre ni concert, sense tenir soldats ni diners, sense tenir govern y... a fe que guerra a estat y guerra serà, y vejam si ningun rey la ferà més ferma, y si'ls gavatgs sen poden burlar*”.³

Però, on el caràcter revolucionari de la guerra tindrà el seu principal exponent serà en les Junes locals i provincials: el poble espanyol, un cop Ferran VII abdica, es nega en la seva immensa majoria a obeir les ordres de la Junta de Govern que ell havia deixat a Espanya perquè el representés. Es comencen a crear, primer a cada poble i després a nivell provincial, uns nous centres de

poder: les Junes de Govern i Defensa, que el primer que fan és destituir les autoritats vigents i n'elegeixen de noves, la majoria les mateixes destituïdes abans, però que a partir d'ara actuaran fent ús de la sobirania nacional. Les juntes locals i provincials van ser governs autònoms i elegits per sufragi universal que proclamaren la sobirania de la Nació i declararen la guerra a Napoleó, organitzaren la resistència contra els francesos, crearen un exèrcit propi i els recursos propis per a mantenir-lo: les anomenades Junes de Subsistències. A més a més, decretaren el reclutament general sense excepció de classes ni persones, establiren impostos que gravaven els propietaris en la seva majoria nobles que fins aleshores estaven exempts de pagar-ne i obligaren les comunitats religioses que possessin al servei de la Nació les rendes que percebien. Les mateixes necessitats de la guerra en homes i diners van fer que s'haguessin d'adoptar unes mesures clarament revolucionàries, entre les quals fer pagar els privilegiats. Les Junes Provincials governaren el país durant els primers mesos de la guerra, fins al setembre de 1808, en què que es va constituir la Junta Suprema Central formada per les delegacions de les Junes Provincials. Si bé la Junta Suprema Central i el seu successor, el Consell de Regència, van representar un fre important a les aspiracions de les Junes provincials a les quals moltes vegades s'enfrontaren, no varen poder evitar que aquestes gaudissin d'una gran autonomia a causa, sobretot, de les dificultats de la Central de poder arribar a tot arreu.

La primera Junta que es formà va ser la d'Astúries, el 24 d'abril de 1808, seguida de la de Saragossa el 24 de maig.⁴ Quatre dies després, el 28 de maig, es formà la primera junta catalana, la

3. Fragments de “converses tingudes entre dos honrats pagesos catalans anomenats un lo en Jaume y l'altre Anton sobre los punts més importants de l'actual defensa de Catalunya.” D.C. Manresa 1812.

4. El 24 de maig arriben a Saragossa les renúncies a Baiona de Carles IV i Ferran VII. El poble exigeix armes i, després d'empresonar el Capità General d'Aragó, elegeix per aclamació per a aquest càrrec José R. de Palafox i l'anomena governador, cap, pare i protector.

de Lleida, el 29 la de Tortosa, el 2 de juny la de Manresa, el 5 de juny la de Girona i el 8 de juny la d'Igualada. Pel fet de trobar-se Barcelona completament en mans franceses des del febrer del 1808 i dels continus setges sobre Girona —entre 1808 i 1809 va patir-ne tres—, la Junta Superior del Principat de Catalunya es formà a Lleida el 18 de juny de 1808. Aquesta Junta Superior del Principat, que es reservà els atributs de sobirania en nom de Ferran VII, va aixecar durant els anys de guerra quatre exèrcits, va crear moneda i percebé impostos, escollí els diputats catalans a les Corts de Cadis i fins i tot els donà la consigna de reclamar les llibertats catalanes perdudes el 1714.⁵

Les Juntes van ser un embrió d'un poder revolucionari, però això no va significar que fossin del tot populars, ja que la majoria estaven integrades pels membres de les classes dominants: la Junta de Lleida va ser presidida pel bisbe, mentre que en altres llocs, com a Girona i Tortosa, va ser formada per elements de les classes baixes: pagesos, artesans, alguns burgesos i intel·lectuals. Va ser, però, en pobles i viles de menys categoria on les Juntes adoptaren un model molt més revolucionari i radical, entre elles la d'Igualada, on es produí un moviment absolutament popular i anarquitxant: el poble, en la mesura que exigia armes per lluitar contra els francesos, s'aixecava contra les autoritats locals, que eren les persones benestants. La lluita de classes començava a fer-se present.

LA JUNTA SUPERIOR DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA

L'entrada de tropes franceses a Catalunya es va produir el dia 9 de febrer de 1808. El dia 13 del mateix mes entraven a Barcelona 5.400 homes

amb 1.800 cavalls i, després d'ocupar la Ciutadella el 28 d'abril, passaven a dominar totalment la ciutat. L'abril d'aquell mateix any, i amb l'excusa d'evitar que els anglesos desembarquessin a la costa catalana, un altre regiment francès comandat pel mariscal Chabran s'havia apoderat del castell de Figueres. Al principi, les autoritats militars del Principat van rebre molt bé les tropes napoleòniques —no oblidem que els francesos venien com a aliats i que els catalans creien que havien contribuït a la caiguda de l'odiat Godoy—, però les notícies que arribaven de la resistència del poble madrileny i la crida a la calma i a la col·laboració amb els invasors que el dia 13 de maig havia fet l'aleshores Capità General de Catalunya, José de Ezpeleta, van exaltar els ànims de la població.

Com que Barcelona i Figueres estaven sota domini francès i Girona en continu perill de setge pel fet de trobar-se molt a prop de la frontera amb França, Lleida es va convertir en la capdavantera de la resistència catalana a la invasió francesa. La Junta de Govern de Lleida va ser la primera que es formà a Catalunya el dia 28 de maig de 1808, quan un grup de lleidatans, l'ànima dels quals fou el bisbe Jeroni Maria de Torres, es juramentà per armar-se per a la lluita.⁶ Es formà, doncs, com a Junta de Govern i Defensa i animà altres poblacions catalanes que seguissin el seu exemple. El dia 18 de juny, i formada per representants de tots els corregiments catalans, es constituí en Junta Superior del Principat, es presentà com a Suprema i començà a aplicar accions de govern sobre tot el territori català: va fer la pau amb Anglaterra, s'atribuí les competències de la Reial Audiència i elegí un nou Capità General —el que hi havia, l'esmentat José de Ezpeleta, es trobava a Barcelona sota domini francès—, càrrec que va recaure en el marquès de Palacio, que aportà

5. Sobre l'actuació dels diputats catalans a les Corts de Cadis, v. Enric JARDÍ: *Els catalans a les Corts de Cadis*. Barcelona, 1963. 57 pp.

6. És l'anomenat *Sagrament de Lleidatans* del 28 de maig de 1808.

a la lluita uns 6.000 homes, municions i diners. La Junta Superior catalana es presentà en qualitat de sobirana a tot el Principat, actuà com a govern autònom, organitzà la resistència, encunyà moneda, recaptà impostos; en resum, va ser un govern de guerra que assumí la tasca d'organitzar l'alliberament de Catalunya.

Per obtenir recursos suficients per mantenir un exèrcit que pogués fer front a l'avanç francès, i per iniciativa de la Junta Superior del Principat, es va crear a principis de 1809 l'anomenada Junta de Subsistències, formada pels corregiments de Lleida, Cervera, Talarn, Manresa, Igualada i Vic i amb seu a Igualada.⁷ La magnitud de les necessitats de proveïment del nombrós exèrcit que es formà —uns 18.000 homes— va desbordar la capacitat d'aquesta Junta, que va haver de ser suprimida dos mesos i mig després.⁸

A més a més, si bé d'una manera molt tímida, la constatació de l'existència d'un fet diferencial català comença a notar-se en la Junta Superior del Principat. Des d'ella s'afirma que són els representants de les antigues Corts catalanes que volen treballar per mantenir “les lleis, exempcions, privilegis i bons costums de Catalunya” i es donen instruccions als diputats catalans a Cadis perquè defensin la restitució de les antigues llibertats catalanes. Aquestes peticions van ser considerades massa federalistes per diputats d'altres territoris espanyols, que s'hi oposaren amb contundència.⁹

7. La Junta de Subsistències va tenir la seva seu a Igualada perquè un dels representants igualadins, el notari Isidre Torelló i Rovira (l'altre va ser Josep Jover) en fou el secretari i l'encarregat de conservar la documentació. En dissoldre's la Junta, i com que ningú no va reclamar-la, aquesta documentació va quedar en mans de la família Torelló. V. *La Junta de Subsistències dels Corregiments de Lleida, Cervera, Talarn, Manresa, Igualada i Vic durant la Guerra del Francès* (1809). Amb estudi introductori de J. FONTANA. Igualada, 1980. 81 pp.

8. *La Junta de Subsistències...*, op. cit. La primera acta de l'esmentada Junta és del 19 de gener de 1809 i la darrena del 6 d'abril del mateix any.

A finals de 1812, l'aleshores capità general de Catalunya, Luis de Lacy, que veia en la Junta del Principat un obstacle i un focus d'oposició a la seva política, fa constituir a Vic una nova Diputació Provincial seguint les pautes marcades per la Constitució de Cadis i la suprimeix molt abans de l'extinció de les altres juntes provincials.

LA JUNTA DE GOVERN IGUALADINA DE 1808-1809

És precisament en les Juntes locals, i particularment en la d'Igualada, on el caràcter popular i revolucionari es manifesta més intensament, ja que la Junta de Govern igualadina va ser durant la seva reduïda existència una de les juntes més radicals. En dates discutibles per la poca documentació existent, a partir del maig de 1808 es produïren a Igualada grans aldarulls amb un grau de violència que desbordà i causà pànic a les autoritats existents i a alguns elements de les classes benestants.

Davant la intensificació de l'agitació popular contra els francesos, i després de la cremada —segurament els primers dies del mes de juny— del paper segellat francès a la plaça del Blat per valor de 1.589 lliures i 17 sous, el qui en aquells moments era alcalde major d'Igualada, Agustí Alberch, es va veure obligat a demanar la col·laboració de l'estament religiós igualadí per calmar el poble, “*en vista de la conmoción popular que hoy dia se ha manifestado, ya observada de algunos dias que ha sido precisa toda la autoridad de este Ayuntamiento, Justicias, Párroco Eclesiásticos...*”¹⁰

9. “*Estamos hablando como si la nación Española no fuera una sinó que tuviera reinos y estados diferentes. Si aquí viniera un extranjero que no nos conociera diria que havia seis o siete naciones.*” Reacció de Diego Muñoz Torrero als discursos dels diputats catalans Jaume Creus i Felip Aner, que s'havien declarat contraris a una divisió de Catalunya en províncies. V. E. JARDÍ: *Els diputats...*, op. cit. p. 44.

10. A.H.C.I., A.M.I.: Registre 1808-1809. Foli 39.

L'alcalde major, que havia d'esperar ordres del governador de Vilafranca, al qual estava supeditat perquè aquesta vila era la capital de corregiment, es va veure impotent per garantir l'ordre i les propietats de les principals famílies benestants, acusades de connivència amb els francesos. Alguns testimonis ens poden il·lustrar sobre quina era la situació a Igualada en aquells dies anteriors a la gesta del Bruc, com per exemple el document del dia 1 de juny en el qual el notari Josep Mas i Torelló demana la protecció de les autoritats igualadines perquè tem per la seva vida i les seves propietats pel fet d'“*estar conceptuado entre mis conciudadanos de afecto a S.M.I (...) y por haberme explicado sobre la fe ciega que debemos al César*”.¹¹

La pressió popular que volia lluitar contra els francesos obligà l'alcalde major a convocar el consistori i aprovar el nomenament de dos comissionats per anar a Vilafranca a demanar armes, encàrrec que va recaure en Antoni Franch, fabricant tèxtil, i en Josep d'Olzinellas, fill del prohoms igualadí Baltasar d'Olzinellas. És precisament en l'acta d'aquest nomenament, en data de 4 de juny, on el caràcter popular de la resistència contra els francesos comença a ser molt evident. El text és prou clar: “*El pueblo pide armas (...), el pueblo nos ha pedido y nos ha forzado a darles medios de defensa (...)*.” La sobirania popular també es fa present en el mateix document: “*Los comisionados que tienen el honor de dirigirse a Usted, son nombrados por el Pueblo*”.¹²

Esperonats per la victòria del 6 de juny al Bruc, els igualadins decideixen la constitució d'una Junta de Govern i Defensa seguint l'exemple d'altres ciutats i viles catalanes. Si bé les decisions anteriors ja es poden considerar actes que impliquen l'existència d'una Junta de Govern, aquesta

no quedà oficialment constituïda fins al dia 8 de juny. La presidiren l'alcalde major Agustí Alberch i el batlle Josep Antoni Fàbregas i la integraren junt amb la resta de regidors que en aquells moments formaven el consistori. L'estament eclesiàstic hi estava àmpliament representat pel rector de Santa Maria, Dr. Francesc Morros (el que després serà diputat català a Cadis), el prior del convent de sant Agustí, Eudald Jaumandreu, el guardià dels caputxins Fra Josep de la Torra, el rector de les Escoles Pies Antoni Ros de Santa Rosa i cinc religiosos més, entre ells el també agustí Nicolau Codina. Escollits entre l'estament més popular formaren part de la Junta, Ramon Riera, Antoni Amigó, Ramon Ribas, Antoni Rovira, Martí Aguilera, Joan Castells, Joan Badia i Ignasi Jovell.¹³ Més endavant, Antoni Franch i Estalella, propietari i industrial, i Romuald Riera, advocat, passaren a ser components de la Junta igualadina en qualitat de caps del sometent. En la mateixa acta de constitució de la Junta de Govern i Defensa d'Igualada es decideix enviar Miquel Amigó, fill d'Antoni Amigó membre de la Junta, com a representant a Cervera i a Saragossa per posar-se a les ordres del general Palafox, el qual havia estat proclamat per aclamació popular el màxim representat militar de l'exèrcit espanyol.¹⁴

En data del 12 de juny es produeix el nomenament del prohoms igualadí Baltasar d'Ollzinellas com a representant de la totalitat del corregiment de Vilafranca davant la Junta de Lleida que el dia 18 d'aquell mateix més s'havia convertit en Superior del Principat. L'actitud ambigua de les autoritats vilafranquines davant l'ocupació napoleònica i la situació d'anarquia en què es trobava la vila després de l'assassinat per la multitud del Governador,¹⁵ afavoriren aquest nomenament i que la Junta de

11. A.C.A. Junta Superior. El text d'aquest document va ser reproduït a la “*Gaceta Comarcal*” (Igualada), el 23 d'agost de 1930.

12. A.H.C.I., A.M.I. Registres de 1808-9, 4 de juny de 1808.

13. *Ibidem*. 8 de juny de 1808.

14. *Ibidem*. Miquel Amigó va rebre per la gestió 135 lliures.

15. El governador i cap del corregiment de Vilafranca havia estat mort per la multitud a principis de juny, acusat de col·laborar amb els francesos.

Lleida, si bé de forma interina, permetés que Igualada fos el cap del Corregiment: “*Por quanto la dicha Junta Suprema de Provincia establecida en la ciudad de Lérida con su oficio del 21 del actual manda circular por todo el Corregimiento haber acordado que esta villa de Igualada se entienda interinamente cabeza de corregimiento hasta que Vilafranca del Panadés envíe a Lérida su diputado y queda autorizada a por tal.*”¹⁶ Baltasar d’Olzinellas va formar part de la Junta Superior del Principat fins al dia 3 de juliol, en què va ser substituït pel representant de Vilafranca un cop restituïda la legalitat política en aquesta vila. La Junta d’Igualada, però, va continuar actuant durant tota la seva existència, tant en matèria militar com política i econòmica, independentment de Vilafranca.

Malgrat la Constitució de la Junta, el desordre i l’anarquia continuaren dominant la vida igualadina en aquells primers dies del mes de juny, ja que els elements més moderats es veien incapços de frenar les actuacions dels elements més radicals que volien prendre mesures molt dràstiques, no solament en el terreny militar contra l’exèrcit francès, sinó també contra les persones considerades afrancesades, que, amb raó o sense, eren les classes benestants.¹⁷ El mateix alcalde major, Agustí Alberg, considerat simpatitzant dels francesos, va haver de fugir i amagar-se perquè creia que la seva vida perillava. Si bé la manca

de documentació d’aquells dies no ens permet precisar gaire quins van ser els disbarats que els nostres conciutadans realitzaren, documents posteriors i acusacions contra determinades persones ens permeten sospitar que, a mitjan mes de juny, el caos dominava la vida ciutadana igualadina del moment.

EL CAPITÀ ANTONI ROCA

La situació d’anarquia i desorganització començà a canviar, almenys per a bona part de la població, a partir de l’arribada a Igualada el dia 17 de juny del capità Antoni Roca, un veterà militar de les guerres del 1793 contra la Convenció francesa que havia fugit de la guarnició de Barcelona, on vivia retirat amb el grau de capità. Després d’oferir els seus serveis als manresans i no havent-li estat acceptats, arribà a Igualada amb recomanacions dels monjos de Montserrat, que li havien encarregat la missió d’organitzar la defensa de l’àmbit del monestir. Es presentà a Igualada amb un nomenament expedit pel governador de Cervera, Francesc Dalmau, que deia complir ordres del general Palafox: “*En virtud de las facultades que me ha dado el Excmo. Sr. D. José de Palafox, he nombrado a Don Antonio Roca, Capitán de Ejército, para primer Jefe de Compañías regladas y somatenes y para presidir la Junta de Igualada ...*”¹⁸ ordres que vindrien ratificades per un ban de la Junta Superior de Lleida del 22 d’aquell mateix mes, que nomenava Roca comandant de l’ala dreta de les forces de Tortosa, Tarragona i Vilafranca: “*Enterada esta Junta Suprema de los méritos y las virtudes militares de que se halla adornada la persona de Vd., ha venido a nombrarle Comandante del ala*

16. A.H.C.L., A.M.I. Guerra del Francès. Caixa 158, 25 de juny de 1808. També en l’escrit dirigit a tots els pobles de la comarca, data el mateix dia 25 de juny i signat ja per Antoni Roca: *Ibidem*. Caixa 158, 25 de juny de 1808.

17. Cal no oblidar la situació de crisi econòmica que es vivia en aquells moments: treballadors en atur i crisi de la indústria tèxtil, agreujada per l’ocupació francesa dels ports de la Mediterrània, la qual cosa impossibilitava l’exportació als mercats americans. Aquesta situació s’agreujava molt a Igualada pel procés de reconversió de la indústria de draps de llana a la indústria cotonera que s’estava produint des de finals del segle XVIII. V. J. Mª TORRAS i RIBÉ: “Trajectòria d’un procés d’industrialització frustrat”, a *Miscellanea Aqualatensia* / 2. Igualada 1974, p. 151-197.

18. A.C.A. Junta Superior. Caixa 144. Document citat per A. CARNER: *Un capità barceloní en temps de la guerra del Francès*. Barcelona, 1964, p. 18.

derecha de las fuerzas de Tortosa, Tarragona, y Vilafranca com consta en el título que se le acompaña...” Igualada es convertí des d’aquells moments en el centre militar d’una extensa zona.¹⁹

A partir d’ara, la Junta igualadina tindrà un sola veu: la d’Antoni Roca, que, amb la finalitat de restablir l’ordre, començarà a fer ús de poders il·limitats, formarà amb alguns dels elements més radicals una nova Junta reduïda, passarà a presidir-la i a governar atribuint-se tots els poders, entre ells el judicial. En data del 20 de juny, tres dies després de la seva arribada, Antoni Roca²⁰ es dirigeix en nom de la Junta a tots els pobles de la comarca i ordena que “*se hace saber a todos los vecinos y habitantes de esta villa que está el Sr Antonio Roca, Jefe de las Compañías regladas y Somatenes del Cordon y Presidente de la Junta, que está autorizado por la administración de Justicia y en su consecuencia manda dicho Sr. que qualquier persona que se halle ofendida acuda a él... que se le administrará pronta y rígida justicia y si alguno sepa que hay algun sujeto sospechoso lo avisara a dicho Comandante para tomar las averiguaciones necesarias y castigar a los delincuentes.*”²¹ En un altre document, davant les denúncies d’alguns veïns que s’estan cometent robatoris en els camps i vinyes, mana “*que la persona que s’atreveixi a executar-ho se li donarà càstig de la mateixa forma.*”²²

19. A.H.C.I., A.M.I. Dos dies després del seu nomenament com a comandant de tota aquesta extensa zona, el 24 de juny, Roca sol·licita a la Junta Superior instruccions per formar les companyies de voluntaris, els miquelets. Ja a primers de setembre havia vestit i equipat més de 700 homes.

20. La figura d’Antoni Roca ha estat molt controvertida i a l’hora de valorar-la sembla no haver-hi termes mitjans. D’una banda, l’anàlisi que en fa el Dr. Joan Mercader (v. “La Junta igualadina de 1808, ¿un gobierno faccioso?” a *Miscellanea Aqualatensia* / 1. Igualada, 1949, p. 71-100 i *Miscellanea Aqualatensia* / 5, *Obra dispersa*. Igualada, 1987, p. 183-208) és denigradora per a Roca —potser cal tenir present la ideologia dominant l’any en què va ser escrita, el 1950. En canvi, els estudis d’Antoni Carner sobre la figura del capità Roca són tan elogiosos que freguen l’hagiografia. V. *Un capità barceloní...*, op. cit.

21. A.H.C.I., A.M.I. Guerra del Francès. Caixa 1583, 20 de juny de 1808.

22. *Ibidem*. Caixa 1582, Igualada, 28 de juny de 1808.

En aquests primers mesos de la revolta anti-francesa i a causa principalment de l’estat d’ambigüitat en què es trobava Vilafranca, la cap del Corregiment, les autoritats locals dels diversos pobles de la comarca de l’Anoia sobre els quals el capità Roca s’havia atribuït (o se li havia concedit) de mantenir la llei i l’ordre, confiaven força en ell. A principis del mes de setembre de 1808, les autoritats locals d’Esparreguera demanen a Roca ajuda i autorització per capturar un pres que ha ferit greument un habitant de la citada vila, ja que “*siendo así que la jurisdicción Criminal de esta villa y su término compete al Alcalde Mayor de Vilafranca y como... no se sabe si existe o no Alcalde en aquella villa... y que no se obedecen otras órdenes que las de Usted.*”²³

El pròcer igualadí, Antoni Marià de Padró, que es convertirà en el principal enemic i detractor de la Junta i del capità Roca, haurà de reconèixer que “*un Presidente militar fue considerado preciso a los principios de la revolución por la Junta de esta Villa para cortar las bárbaras ideas de algunos malvados que so color de un celo patriótico maltratavan y matavan a varios inocentes.*”²⁴

No és la nostra intenció valorar els mèrits militars del capità Roca durant el seu sojorn a Igualada, mèrits ja prou ressaltats en l’obra investigadora d’Antoni Carner.²⁵ La finalitat d’aquest treball és donar a conèixer les mesures revolucionàries que va emprendre a Igualada, mesures que li valgueren el suport d’àmplies capes socials i d’elements molt significats de la vila, però que

23. *Ibidem*. Caixa 1582. Esparreguera, 4 de setembre de 1808. La carta està dirigida al Muy Ilustre Sr. Antonio Roca, Comandante de la villa de Igualada.

24. A.C.A.: Junta Superior. Caixa 144, foli 55, 26 de març de 1809. Document citat per J. M. TORRAS RIBÉ: Evolució social i econòmica d’una família catalana de l’Antic Règim: els Padró d’Igualada. Barcelona, 1976, p. 172.

25. V. principalment: A. CARNER: *Un capità barceloní...*, op. cit. Barcelona, 1974, 53 pp. Del mateix autor: *La historia que no se ha escrito: Igualada en la gesta del Bruc; Història i llegenda de les batalles del Bruc...*

a la vegada li valgueren l'oposició d'elements de les oligarquies locals. Una de les que li proporcionaren un gran prestigi entre l'estament popular, pel que representava de trencament amb la legalitat vigent, va ser, aprofitant que Igualada era interinament cap del Corregiment, no obeir les ordres de la Junta Superior de restituir els poders de corregiment a Vilafranca i continuar governant de forma independent, esgrimint la raó que, en aquells moments, Igualada doblava en nombre d'habitants la vila penedesenca. Com es pot deduir, això va representar que els impostos que els nostres compatriotes pagaven i que per raons de capitalitat es quedaven a Vilafranca, a partir d'ara passin a ser administrats pels representants del poble igualadí, la qual cosa reportà a Roca un suport important, no solament de les classes populars, sinó també de molts dels elements més liberals de la Junta, entre ells el d'Antoni Franch.

En data del 25 de juny, Antoni Roca havia notificat a tots els pobles de la comarca l'ofici de la Junta Superior de Lleida del 22 del mateix mes, que ratificava i ampliava els seus poders, i afegia: *“Y en consecuencia todo los pueblos obedeceran las órdenes que como a tal comandante nombrado exija para lo que convenga”*.²⁶

En base al reconeixement dels “mèrits i virtuts militars” del capità Roca, el seu sojorn a Igualada es veurà interromput durant uns quants dies. A principis de juliol, la Junta Superior de Lleida li envia l'ofici següent: *“El desarreglo que padece el Cordon de Molins de Rey, obliga a esta Suprema a exigir de Vd. se sirva trasladarse a su campamento con la máxima brevedad posible a fin de organizar aquellas tropas en calidad de Comandante General de aquellas”*.²⁷ Sembla que la marxa del capità Antoni Roca per anar a defensar l'anomenat “Cordón” (línia de defensa del Llobregat), va provocar altra vegada desordre i

descontrol. No solament des d'Igualada, sinó també des d'altres pobles de la comarca, es demana, o més ben dit se suplica, a la Junta Superior que el capità Roca torni a Igualada. Escriu el representant de la Junta de Capellades: *“Con el mas vivo dolor tiene presentido la Junta de esta villa de hallarse el Sr. D. Antonio Roca, comandante con oficio de la Superioridad de tener de pasar al Campo o Cordon; noticia a la verdad funesta para la presente villa... El buen orden y pública quietud exigen la presencia de dicho Señor (...) sin exponer a la presente en un trastorno general que no sin fundamento se teme ...”*²⁸

Un dels més acèrrims defensors de Roca va ser el qui en aquells anys era rector de Santa Maria i que serà un dels representants catalans a les Corts de Cadis, el Dr. Francesc Morros. El dia 12 de juliol, el Dr. Morros escriu a la Junta Superior de Lleida una carta demanant el retorn a Igualada de Roca: *“No puedo disimular a V.S. el golpe que me ha causado el oficio de V.S. dirigido a D. Antonio Roca mandandole que salga de ésta al Cordon para arreglar los puntos de su defensa. Quando la orden de V.S. pudiera cumplirse con la ausencia de tres o cuatro dias, bastantes sin dudas para el fin a que se envia, se mitigaria mi dolor con la esperanza de su pronto regreso pero si debe diferirse mas su ausencia temo quedar otra vez metido en el abismo de los horrores (...) El triste recuerdo de aquellos dias, la disposicion de estos ánimos para repetirlos y el sosiego y la tranquilidad que inspiró la presencia de dicho Sr. Roca. (...) Suplica encarecidamente a V.E.I. se sirva mandar que dicho Sr. (...) vuelva sin pérdida de tiempo a esta Villa para continuar en ella su oficio de comandante, pues de lo contrario se verá toda mi feligresia en el mas lastimoso estado”* (...) ²⁹ La Junta de Lleida va accedir a les diverses peticions que des d'Igualada i comarca se li feren i el capità Roca a finals de juliol ja tornava ser a Igualada.

26. *Ibidem*: Caixa 1584, 26 de juny de 1808.

27. *Ibidem*: Caixa 1584, 5 de juliol de 1808.

26. *Ibidem*: Caixa 1582, Capellades 12 de juliol de 1808.

27. *Ibidem*: Caixa 1584, 13 de juliol de 1808.

La mesura més important que va prendre Roca no va ser, almenys per a alguns, tan popular i sí clarament revolucionària: a més de quedar-se per a Igualada els impostos oficials,³⁰ creà un nou impost directe per fer front a les urgències de la guerra, impost que pel fet de ser directe, és a dir, que el repartiment de les contribucions era proporcional a la riquesa de l'individu, requeia en gran proporció sobre els qui més tenien, que eren precisament els que fins aquell moment estaven exempts de pagar-ne: l'estament privilegiat. Aquest impost li creà l'enemistat dels més poderosos, dels que més havien de pagar, principalment del prohoms local Antoni Marià de Padró i Vilosa, al qual se li carregà un impost de 800 lliures, el doble del que, a més d'altres quantitats més petites, havien de pagar altres famílies com els Olzinelles.³¹ Com que Marià de Padró es va negar a pagar, se li embargà un hort de la seva propietat situat a la rodalia d'Igualada.

LES RELACIONS DE LA JUNTA D'IGUALADA AMB VILAFRANCA I AMB LA JUNTA SUPERIOR DEL PRINCIPAT

A partir del mes d'agost de 1808, el representant de Vilafranca torna a la Junta Superior de Lleida i reclama les prerrogatives que de manera interina la Junta Superior havia concedit a

30. "Mando tener a mi disposición lo que haya resultado de las casas diezmeras, catastro, tabaco, aduanas, Noveno, Bulas, Loterías y demás ramos pertenecientes a su Mg. Majestad." A.H.C.I., A.M.I.: Caixa 1584, 25 de juny de 1808.

31. En data del 25 de juny Antoni Roca havia tramès a A. M. de Padró i Vilosa l'ordre següent: "Esta junta se halla en el mayor apuro pues en su caja solo existen 15 ll. y se han de pagar los migueletes de hoy y de mañana. En este supuesto he de merecer de Ud. se sirva poner en manos del tesorero de la Junta, Dn. Antonio Amigó 200 libras en calidad de reintegro luego de existir caudal". A.H.C.I., A.M.I.: Caixa 1586, 27 de juny de 1808.

Igualada.³² La Junta d'Igualada, evidentment comandada per Roca, no va acceptar de cap manera aquest retorn a l'obediència del governador i, al·legant que en aquells moments la població d'Igualada doblava la de Vilafranca, va actuar de manera completament independent, tant en l'aspecte militar com, i sobretot, en l'econòmic, fins al punt que els pobles no sabien moltes vegades a qui havien d'obeir i de pagar. Un document de l'ajuntament de la Poble de Montornès dirigit al president de la Junta d'Igualada exposa: "*El Ayuntamiento de la Poble de Montornés recibió las órdenes de pagar el Real Cadatro al Muy Ilustre Governador de Vilafranca del Panadés... Por tanto hallandose en esta confusión sin saber a quien debe obedecer, suplica a este ayuntamiento se sirva declarar a qual de los dos corregimientos queda esta pueblo agregado para cumplir con puntualidad las órdenes que Ustedes mandasen.*"³³

A finals de setembre de 1808, comencem a trobar fortes diferències entre la igualadina i la Junta de Vilafranca, de la qual era aleshores governador D. Josep d'Olzinellas i Ferret, familiar dels Olzinellas d'Igualada. És evident que el que més molestava els vilafranquins era la recollida que des d'aquesta vila es feia dels tributs que legalment els corresponien, de manera que va començar, amb el suport d'alguns prohoms igualadins, una campanya de desprestigi i atacs contra la Junta d'Igualada, sobretot contra el capità Roca, considerat pel governador de Vilafranca "*una autoridad intrusa que pretende serme independiente y que sin mi conocimiento mande a los pueblos lo contrario de lo que les ordeno yo*".³⁴

32. Quan la representació del Corregiment davant la Junta Superior torna a Vilafranca, es permet que Igualada mantingui l'organització i manteniment dels miquelets.

33. A.H.C.I., A.M.I.: Guerra del Francès. Caixa 1585, 15 d'agost de 1808. Del 23 de setembre n'hi ha un altre de Vilanova i la Geltrú que expressa el mateix.

34. A. CARNER: *Un capitán ...*, op. cit., p. 31.

La capacitat recaptatòria de Roca, que s'estenia a la resta de pobles pertanyents al Corregiment de Vilafranca, junt amb la quantitat de poder que s'havia atribuït,³⁵ també començava a preocupar la Junta Superior de Lleida, que veia com molts dels ingressos que li pertanyien es quedaven a la rebel Igualada. A finals de setembre de 1808, la Suprema envia a aquesta vila una ordre que diu: “*Esta Suprema Junta con su circular del 8 de agosto último, pidió a Vds. ... la media anualidad del catastro y exigió que se cobrase dentro el término de ocho dias porqué conocia que las urgencias del Principado se aumentavan todos los momentos. Vió con dolor esta Suprema Junta incumplidos sus deseos (...). A consecuencia de todo, manda y quiere la Suprema Junta que dentro del tercer dia de esta orden diga Usted toda la cantidad que tenga en arcas especificando su procedencia (...). En el supuesto caso que usted no tenga recogido el citado tributo dentro del tercer dia arriba señalado, se enviaran irremisiblemente apremios militares pero cree esta Junta que no deberá llegar a este extremo por la confianza que tiene en el patriotismo de los pueblos de este Corregimiento y en la actividad y celo de Usted.*”³⁶

Des del començament de la revolta, la Junta Superior de Lleida havia tolerat, i en alguns moments fins i tot afavorit, l'actitud rebel de la Junta igualadina presidida per Roca, però a finals de 1808 es produeix un canvi de tendència en la

seva actitud; la Suprema del Principat torna a mans molt més moderades a partir del nomenament a finals de desembre d'un nou Capità General en la figura de Joan Miquel de Vives i amb la desaparició dels elements de les classes populars quan, davant el perill que Lleida caigui en mans franceses, la Junta Superior s'ha de traslladar primer a Tarragona i més tard al monestir de Poblet.

Les reclamacions d'alguns prohoms igualadins enfrontats a Roca comencen a ser escoltades i el capità general Joan Miquel Vives en dicta la destitució, ordre que es veurà frenada per un nou avanç francès —el mariscal Saint Cyr s'havia establert al baix Penedès per poder atacar Tarragona— i per les successives entrades dels francesos a Igualada, la qual cosa farà necessària la presència del capità per organitzar la resistència.³⁷ Durant els primers mesos del 1809, l'activitat d'Antoni Roca tornarà a ser intensa fins al maig d'aquell mateix any en què, emparant-se en una reial ordre dictada per la Junta Suprema Central que deia que “*con arreglo al Reglamento de 1 de Enero último, solo deben subsistir la Juntas de partido Corregimental*”, un decret del governador de Vilafranca del 23 de maig destitueix Roca del seu càrrec.

LA SUPRESSIÓ DE LA JUNTA DE GOVERN D'IGUALADA

La Junta de Govern d'Igualada quedà malmesa amb la marxa de Roca, però de moment no desaparegué. L'Ajuntament de la vila, que des de la formació de la Junta havia reduït al mínim la seva activitat, es va tornar a constituir sota l'obediència del batlle, si bé, com que estava format per persones afins a la Junta, aquesta continuava actuant i en certa manera dominant la situació. A

35. L'evident acumulació de poder per part d'Antoni Roca és el que ha permès considerar la junta que ell presidia com una junta facciosa amb un govern “manu militari”. V. J. MERCADER. *La Junta igualadina...*, op. cit. Si bé els detractors de Roca li atribuïren corrupcions inexistents o com a mínim no provades, s'ha d'acceptar que almenys la separació de poders encara no existia en aquells moments a Igualada, ni segurament en cap altre lloc del país.

36. A.H.C.I., A.M.I.: Caixa 1582, 27 de setembre de 1808. L'ordre està firmada pel marquès de Palacio i dirigida al Presidente y Junta de Gobierno de Igualada. Cal dir que el setembre de 1809, extingida la Junta igualadina, la Superior continua amb la mateixa reclamació.

37. Quan el francesos ocupen Igualada, Roca es refugia amb els sometents a les Maioles i des d'allí dirigeix la resistència.

partir d'aquell moment, però, va tornar a aparèixer l'antic alcalde major, Agustí Alberg, que s'havia mantingut sense donar senyals de vida des del començament de la revolta. A finals de juny reclamava: "*Habiendo tenido noticia que este Ayuntamiento, celebra sus funciones sin avisarme presidiendo el Bayle baronal de esta villa contra lo prevenido en las leyes del Reino según el Real Decreto de la Real Audiencia del 12 de agosto de 1784...*"³⁸ Com que l'Ajuntament li va respondre que "*en los registros de este Común no se halla la orden que usted cita...*", Alberg va tornar a insistir-hi i a més a mes va reclamar el seu sou. En data de 22 de juliol la Junta de Lleida va restablir Agustí Alberg en el seu càrrec i va obligar que se li paguessin les mensualitats que segons ell se li devien.

La darrera acta, signada per la Junta igualadina "*junto con el Ayuntamiento*", data del 19 de juliol de 1809, tres dies abans de l'ordre de restitució de l'alcalde major. En aquesta acta, la Junta igualadina es defensa de manera apassionada de les acusacions que li fa la Junta de Vilafranca d'haver-se apropiat d'alguns tributs i proclama la seva independència: "*El Ayuntamiento... no puede reconocer otra autoridad inmediata que la Junta independiente de esta Villa, mientras no tenga orden al contrario... desde el dia mismo en que se manifestaron las perversas ideas del tirano que nos quiera oprimir, levantó esta villa el estandarte de su lealtad trabajando incesantemente a beneficio de la causa justa, motivo que impelió a la Junta Suprema de Lérida cuando ejercia la soberania a distinguirla con la gracia especial de hacerla un gobierno independiente de Vilafranca.*"³⁹

A finals de juliol la Junta Superior del Principat, que en aquelles moments tenia la seu al monestir de Poblet i havia pres clarament partit per Vilafranca, envia al "Bayle y Ayuntamiento

de Igualada" un ofici en què li ordena que "*se apodere de los papeles pertenecientes a la Junta de Gobierno que hasta ahora ha existido en esta villa e intime a todos los que fueron vocales o secretarios de dicha Junta la prohibición absoluta de volver a juntarse y unirse en cuerpo con pretexto alguno...*" En el mateix document la Superior del Principat mana que es presentin al monestir de Poblet D. Francesc A. Matosas, Domènec Bertran i Pere Ferrer, considerats els membres més radicals de la Junta igualadina, per poder ser jutjats.⁴⁰

Si bé la Junta d'Igualada havia quedat oficialment dissolta, aprofitant el clima de guerra i de desordre existent pel fet que la pressió francesa tornava a ser molt forta, es resisteix a desaparèixer: a finals d'agost encara trobem alguna ordre i alguna passaport expedit per la Junta, la qual provoca amenaces de la Suprema al últims resistents.⁴¹

La resistència de la Junta d'Igualada a dissoldre's i el suport no encobert que l'Ajuntament li donà, demostren que tenia un recolzament molt important d'àmplies capes de la població, no precisament les més baixes. La nova burgesia, a redós del procés d'industrialització, el clergat il·lustrat⁴² i la gent benestant dels gremis van ser uns fidels col·laboradors de la Junta igualadina i pagaren religiosament les seves contribucions de guerra,

40. A.H.C.I., A.M.I.: Registre de 1808-1809, 29 de juliol de 1809. Sabem que només es presentaren Bertran i Ferrer i que no ho va fer Matosas, que va enviar el seu criat dient que estava malalt. No sabem si van ser condemnats, i si ho foren la condemna devia ser benigna, ja que els trobem tots tres entre els principals contribuents igualadins a la "causa justa" a finals del 1809.

41. *Ibidem*: Caixa 1586. Del 22 i del 30 d'agost de 1809 hi ha passaports expedits per la Junta d'Igualada a Geroni Font i a Esteve Huguet. Quan la Junta Corregimental pregunta com és possible això, se li respon perquè encara hi ha papers impresos i perquè altre pobles també ho feien.

42. Entre ells els dels agustins Eudald Jaumandreu, que va ser un dels introductors de les idees liberals a Espanya, i Nicolau Codina.

38. A.H.C.I., A.M.I.: Registres de 1808-1809, 30 de juny de 1809.

39. A.H.C.I., A.M.I.: *Ibidem*, 19 de juliol de 1809.

contribucions que no desaparegueren pas amb la supressió de la Junta. Un cas excepcional va ser el d'Antoni Franch i Estalella, propietari i fabricant tèxtil, cap del sometent igualadí, convertit en militar i nomenat comandant i tinent coronel en acabar la guerra. Antoni Franch, que no va ser mai membre de la Junta, sempre li va donar suport, i va ser un acèrrim defensor de la política d'Antoni Roca.⁴³ Mai no es va negar a pagar els tributs que li corresponien i en donà exemple el setembre de 1809, quan, extingida ja la Junta, se n'hi posen de nous i respon que “*siempre estoy pronto para cooperar en cuanto pueda para la defensa de la “causa justa”*”.

Si bé la restauració de l'absolutisme per Ferran VII va tornar a col·locar en el govern de la vila la vella oligarquia, durant la guerra del Francès emergí a Igualada, com a altres llocs del país, una nova classe social clarament revolucionària que, al mateix temps que lluitava contra els francesos, intentava posar les bases per acabar amb l'absolutisme i amb els vells privilegis feudals. El poble igualadí començava a voler ser el protagonista de la història.

---

43. Sobre els defensors i detractors de Roca podeu veure A. CARNER: *Un capità barceloní...*, op. cit., p. 43-53.

M. RITA MARIMON I LLUCIÀ (Igualada, 1935) és llicenciada en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona i està en possessió del títol de mestra de català. Té publicat: “Les aigües sulfuroses de la Puda de Castellolí”, a *Història de les Ciències de la Salut de l'Anoia* (Igualada, 1996) i “La desamortització eclesiàstica a Igualada” a *Miscellanea Aqualatensia / X* (Igualada, 2002).

Escut del paper segellat d'Igualada (1808; facsimil)
(il·lustració extreta de la *Història d'Igualada* de
Mn. Joan Segura, vol. I, p. 661)